

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΜΙΑ ΘΛΙΒΕΡΗ ΑΝΑΜΝΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΪΟΥ

Οι Εβραίοι των Χανίων και το τραγικό τέλος τους

Γράφει ο
ΕΥΤΥΧΗΣ ΜΑΛΕΦΑΚΗΣ

Ήταν Μάης του 1944. Οι κάτοικοι των Χανίων με συγκρατημένη αισιοδοξία περίμεναν από μέρα σε μέρα τη συντριβή του ναζισμού. Οι ελπίδες είχαν αναπτρωθεί και όλοι ζούσαν με το δράμα ενός κόσμου χωρίς αίμα και δάκρυα.

■ αφνικά τη χαρά τους τάραξε η σύλληψη την 21η Μαΐου 1944, των Εβραίων των Χανίων. Είναι πολύ δύσκολο να προσδιοριστεί πότε οι Εβραίοι εγκαταστάθηκαν στην Κρήτη. Είναι όμως, εξακριβωμένο ότι οι πιο πολλοί ήλθαν από την Ισπανία τον 16ο αιώνα, ύστερα από τους άγριους διωγμούς των Ισπανογερμανών βασιλέων Καρόλου Ε' και Φιλίππου Β.

Η εβραϊκή παροικία της Κρήτης μειώθηκε αφού κατά την απογραφή του 1858 αριθμούσε 901 μέλη και του 1881 μόνο 637.

Κατά τα τελευταία χρόνια και μάλιστα στο διάστημα μεταξύ του Α' και Β' Παγκοσμίου Πολέμου πολλοί Εβραίοι είχαν μεταναστεύσει στα μεγάλα αστικά κέντρα και την Παλαιστίνη. Είχε προηγηθεί το σιωνιστικό συνέδριο του 1897 στη Βασιλεία της Ελβετίας, όπου ο Χέρτολ είχε προτείνει να γίνει η Παλαιστίνη, η νέα πατρίδα των Εβραίων. Από τότε, πολλοί Εβραίοι, που τους χρηματοδοτούσαν, αγόραζαν κτήματα από τους Αραβες.

Οι σχέσεις των Εβραίων των Χανίων με τους εντοπίους, ήταν πολύ φιλικές. Σαν Έλληνες υπήκοοι εστρατεύοντο με προθυμία και πολλοί εφονεύθησαν στους πολέμους της πατρίδας μας. Από κοινωνικής πλευράς δεν διέφεραν από τους Κρητικούς. Χόρευαν και τραγουδούσαν κρητικούς χορούς και τραγούδια.

Η εβραϊκή παροικία των Χανίων πέρασε από τον Μάιο του 1941 μέχρι τον Μάιο του 1944 μια πικρή γεσημανική νύκτα για να ανέλθει τελικά στο φοβερό Γολγοθά του μαρτυρίου της.

Οι Γερμανοί την 5η Ιουλίου 1941, ένα σχεδόν μήνα μετά την κατάληψη της

Κρήτης εκοινοποίησαν την πιο κάτω διαταγή προς τους Εβραίους.

Από σήμερα και εφεξής απαγορεύομεν ανστηρώς την κατά του Εβραϊκού έθιμου σφαγή των ζώων. Αι ειδικαί μάχαιραι των Εβραίων να παραδοθώσι, αυθωρεί εις τας κατά τόπους γερμανικάς επιμελητείας εις άς να δηλούνται και το ονοματεπώνυμον του κατόχου τούτων μετά της ενεστώσης διευθύνσεώς τους”.

Είναι το πρώτο σύννεφο που συσσωρεύεται στην εβραϊκή παροικία και το οποίο προετοιμάζει την καταιγίδα. Οι Γερμανοί δεν φοβούνται δέβαια τα ειδικά μαχαιρίδια των Εβραίων, που για τελετουργικούς σκοπούς χρησιμοποιούσαν τη σφαγή των ζώων τους.

Στις 4 Αυγούστου του 1941 η “**Φελντ Κομμαντατούρ**”, εξήτησε να της σταλεί πάραυτα κατάσταση των Εβραίων της Κρήτης με το ονοματεπώνυμο, ελάγγελμα, τόπο καταγωγής, χρόνο γεννήσεως, τόπο κατοικίας και οδό, από τότε και για ποιο λόγο ήθελαν στην Κρήτη.

Στις 20 Αυγούστου ο αρχιρραβίνος **Ηλίας Οσμος** έντρομος έστειλε την κατάσταση. Οι Εβραίοι των Χανίων αριθμούσαν 314 άτομα.

Το σύννεφο, που είχε συσσωρευθεί, πήρε απειλητικότερη όψη και φανερά προμήνυε τη φοβερή καταιγίδα που θα επακολουθούσε. Την 3η Σεπτεμβρίου 1941 κοινοποιήθηκε η πιο κάτω διαταγή της γενικής διοικήσεως Κρήτης προς τους νομάρχες Χανίων, Ρεθύμνου και Ηρακλείου:

“Κατόπιν Διαταγής της Φελντ Κομμαντατούρ εντελλόμεθα, όπως μερίμνη των οικείων στρατιωτικών αρχών αναρτηθώσι εις άπαντα τα καταστήματα της περιφέρειάς σας, ων οι ιδιοκτήται τυγχάνουσι Ευραίοι πινακίδες με το εξής περιεχόμενο (Ευραϊκή επιχείρησις απαγορεύεται η είσοδος εις τους Γερμανούς). Τοιαύτας πινακίδας σας αποστέλλουν. Επίσης δέον όπως μας αποστείλητε καταστάσεις των εν τη περιφέρειά σας Ισραηλιτικών καταστημάτων με τα εξής στοιχεία. 1. Αύξων αριθμός, 2. Πόλις, 3. Οδός, 4. Είδος καταστήματος, 5. Ιδιοκτήτης ή συνιδιοκτήτης, 6. Χρονολογία γεννήσεως, 7. Τόπος γεννήσεως, 8. Κατοικία, οδός. Να σταλούν εντός 48 ωρών”.

Η Διοίκηση Χωροφυλακής Χανίων απέστειλε κατάσταση με 10 εβραϊκές

επιχειρήσεις στην πόλη των Χανίων.

Οι Ναζί έδειξαν από τις πρώτες ημέρες της καταλήψεως της Κρήτης τις άγριες διαθέσεις τους προς τους Εβραίους των Χανίων.

Σε καμία άλλη ενέργεια δεν εστράφηκαν κατά το 1942 και 1943, διότι απασχολήθηκαν με την ομαδική εξόντωση των Εβραίων της Ευρώπης. Τα κρεματορία λειτουργούσαν ημέρα και νύχτα και το μακάβριο έργο τους απαιτούσε πίστωση χρόνου. Η εξόντωση των 6.000.000 Εβραίων και των άλλων πολλών εκατομμυρίων Ευρωπαίων, έδωσε παράταση στη ζωή των Εβραίων των Χανίων.

Ο αρχιρραβίνος **Ηλίας Οσμος** απέστειλε στις 17 -2-1943 μετά από διαταγή των Γερμανών νέα ονομαστική κατάσταση. Τα μέλη το 1943 ήσαν 279, δηλαδή 30 ολιγότερα από το 1941, γιατί οι θάνατοι στο μεταξύ ήσαν περισσότεροι από τις γεννήσεις.

Παραμένει αναπάντητο το ερώτημα: Διατί οι Εβραίοι των Χανίων έμειναν αδρανείς μέχρι το 1944, που συνελήφθησαν, ενώ είχαν ασφαλείς πληροφορίες για την τύχη των ομογενών τους της Ευρώπης;

Η φυλή του Ισραήλ εξολοθρεύτηκε χωρίς αντίδραση εκτός από την απεγνωσμένη άμυνα στο **γκέτο** της Βαρσοβίας. Η μοιρολατρική τους αυτή στάση, που είναι τελείως διαφορετική από τη σημερινή ανάγκασε εκείνους που διηγούνται εύθυμες ιστορίες, να πλάσουν το εξής ανέκδοτο: **Ζήτησε ο Χίτλερ άδεια από την κόλαση να επισκεφθεί τη γη. Του δόθηκε και όταν επέστρεψε και ερωτήθηκε τι είδε, απάντησε είδα ότι οι Εβραίοι πολεμούν και οι Γερμανοί κάνουν εμπόριο.**

Με τις πρωινές δροσιές της 21 Μαΐου 1944, ενώ ακόμη το πυκνό σκοτάδι σκέπαζε την κοιμισμένη πόλη, οι Γερμανοί άρχισαν να ουρλιάζουν στην τρομαγμένη εβραϊκή συνοικία.

Τα μεγάφωνα τους ανελήθα, σκόρπισαν τη διαταγή, ότι πρέπει σε 15 λεπτά όλοι οι Εβραίοι να είναι έτοιμοι και με φορτίο μέχρι 5 κιλών.

Με οδυρμούς και θρήνους υπάκουσαν στη σκληρή και αμείλικτη διαταγή των αποθηρωμένων Ναζί.

Με βροσιές και κλωτσιές εκείνοι τους στοίδαζαν στις κλούβες και τους μετέφεραν στις φυλακές της Αγιάς.

Στη Βασιλίλη αυτή της Κρήτης, που

πρέπει πια να κηρυχθεί διατηρητέο μνημείο, έμειναν μέχρι τις 28 Μαΐου.

Τους μετέφεραν στο Ηράκλειο με το πλοίο “**Ανάσταση**” μαζί με 154 Ιταλούς του Μπαντόλιο και 50 Έλληνες πατριώτες. Στις 5 Ιουνίου το σαπιοκάραβο πλοιοφόρετρο “**Δανάη**” απέπλευσε από το Ηράκλειο με φορτίο 300 Εβραίους, τους Ιταλούς και τους Έλληνες, για το μοιραίο και τελευταίο ταξίδι τους.

Ήταν ασύλληπτη η τραγικότητα και ασπλαγχνία της επιδίωξής τους. Ανθρώπινα κουφάρια ήταν οι Εβραίοι, που πετάχτηκαν στο αμπάρι του πλοίου. Θλιβερά ράχη οι Ιταλοί του Μπαντόλιο, που ρίχτηκαν πάνω απ’ αυτούς και αγέρωχοι και περήφανοι οι Έλληνες πατριώτες που σπρώχθηκαν τελευταίοι. Ο ήλιος διάσπηκε να κρυφθεί σαν να ήθελε να αποφύγει την τρομερή και μακάβρια εκείνη εικόνα. Το ανοιξιάτικο σούρουπο με τις πένθιμες ομίχλες του περιτύλιξε σαν απόκοσμο σάβανο τις δυστυχιμένες εκείνες υπάρξεις.

Από μακριά τα βατράχια και τα νυκτοπούλια με τις μεγαγχολικές μελωδίες τους συνέθεταν μια επικήδεια ωδή ασύλληπτη σε λύπη και όπαραγμό. Ο ανθρώπινος πόνος στοιδαγμένος στο αμπάρι του “**Δανάη**” υψωνόταν ως τα ουράνια και ο αντίλαλος του μεγάλου “**Γιατί**” έφθανε μέχρι τις αμαρτωλές αίθουσες του σατανικού **Ράισταγ**.

Ενώ το ...φόρετρο “**Δανάη**” έπλεε κοντά στη Σαντορίνη, τρεις τρομακτικές εκρήξεις ακούστηκαν στην απέραντη σγαλιά της νύκτας.

Σπαραξικάρδιες και παρατεταμένες επικλήσεις βοηθείας απλώθηκαν στην απεραντοσύνη του σκοταδιού. Οι έντρομες φωνές που τάραξαν για λίγο διάστημα τη σιωπή του πελάγους, χάθηκαν σε ολίγα λεπτά. Η πούλια που αρμένιζε στα απέραντα πελάγη του ουρανού έδειχνε ότι κόντευε να ξημερώσει.

Την ίδια στιγμή τα αμέτρητα πλοία των συμμάχων αποδίβαζαν στις γαλλικές ακτές τους ελευθέρωτες και τιμωρούς των Ναζί δολοφόνων.

Τα στρατεύματα αυτά μαζί με τα στρατεύματα της Ρωσίας θα μετετρέποντο σε Ερινύες, που θα εξολόθρευαν τους άνομους και αιμοσταγείς **Ναζί**. Οι ψυχές των 500 αθών θυμάτων του Αιγαίου πέταξαν για λίγο στις γαλλικές ακτές, αγνάτευσαν το μεγαλείο της αποδίβασης και γαλήνευσαν...